

22.3.2007

Dnro 3379/4/05

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Tarkastaja Kari Huttunen

KIINNIOTON KIRJAAMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 3.11.2005 päivätyssä kirjeessään Kokkolan kihlakunnan poliisilaitoksen poliisimiesten menettelyä hänen kiinniottoaan ja vapaudenriistoaan koskevassa asiassa.

Kantelija kertoi olleensa vierailulla tuttavansa asunnolla, kun poliisi teki sinne kotietsinnän. Kantelija vietiin asunnolta Kokkolan poliisilaitokselle. Kertomansa mukaan hän joutui olemaan putkatiloissa kolme tuntia. Kantelijan mukaan jo asunnolla oli selvää, ettei poliisilla ollut perusteita epäillä hänen syyllistyneen rikokseen eikä poliisilla ollut mitakaan perusteita ottaa häntä kiinni. Hänen mukaansa poliisi ei myöskään esittänyt hänelle kiinnioton ja vapaudenriiston perusteluja.

3 RATKAISU

Katson poliisin menetelleen virheellisesti jättäessään kirjaamatta poliisin tietojärjestelmään kantelijan säilyttämisen niin sanotussa sumpussa. Katson myös, ettei sumpua olisi tullut käyttää kantelijan odotustilana.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

3.1 Selvitys tapahtumista

Kokkolan poliisilaitoksen poliisimiehet tekivät 18.9.2005 kotietsinnän kantelijan tuttavan asuntoon rikoskomisarion antaman määräyksen perusteella. Kotietsintää johtaneen rikosylikonstaapelin selvityksen mukaan poliisi havaitsi, että asunnossa oli vastikään poltettu kannabista ja etsinnässä asunnosta löytyi marihuanaa ja huumausaineiden käyttövälineitä. Rikosylikonstaapelin mukaan oli syytä epäillä, että asunnossa tuolloin olleet kolme henkilöä olivat polttaneet kannabista. Hän oli ilmoittanut asunnossa olleille, että he joutuivat poliisilaitokselle kuulusteluun epäiltyinä huumausaineen käyttörikoksesta.

Rikosylikonstaapelin mukaan henkilöiden kiinniotot olisivat olleet perusteltuja, mutta niiltä vältyttiin, koska keskustelun jälkeen henkilöt suostuivat lähtemään välittömästi kuultaviksi. Kantelija tuotiin poliisilaitokselle ja sijoitettiin poistumisen estämiseksi kalterisumppuun odottamaan kuulusteluvuoroaan. Poliisilaitoksella ei ollut henkilökuntaa muuhun valvontaan. Selvityksen mukaan kantelija odotti sumpussa kuulusteluvuoroaan noin 20 minuuttia toisen henkilön kuulustelun ajan. Säilyttämistä ei kirjattu poliisin tietojärjestelmään. Kuulustelun jälkeen kantelija olisi voinut poistua poliisilaitokselta, mutta hän halusi jäädä odottamaan muita kuulusteltavia. Kun poliisilaitoksella ei viikonloppuna ollut muuta valvottua odotustilaa, kantelija sijoitettiin sumppuun.

Rikoskomisario totesi selvityksessään, että kantelija olisi tullut toimittaa poliisilaitoksen ulkopuolelle odottamaan muiden kuulusteltavien vapautumista eikä sijoittaa suostumuksensa mukaisesti lukittuun tilaan (sumppuun). Rikoskomisario oli antanut ohjeen, ettei ketään vastaisuudessa omasta halustakaan sijoiteta lukittuun tilaan odottamaan, ellei henkilön saatavilla olon tarvetta ole. Rikoskomisario oli myös kehottanut poliisimiehiä vastaisuudessa toimittamaan muodollisen kiinnioton ja sen kirjaamisen, jotta väärinkäsityksiltä voitiin välttyä.

Kokkolan poliisilaitoksen lausunnon mukaan kantelijan säilyttäminen sumpussa olisi tullut kirjata poliisin Patja-tietojärjestelmään.

Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston lausunnon mukaan vastaisuudessa oli parempi menettely ohjata henkilö lukitun tilan sijasta odottamaan yleisiin tiloihin tai mikäli näitä ei ole, poliisilaitoksen ulkopuolelle. Mikäli henkilö oli sijoitettuna lukittuun tilaan, hänen kiinniottonsa tuli kirjata poliisin tietojärjestelmään. Poliisiosaston mukaan myös toimenpiteen perusteen selkeä ilmoittaminen poliisilain 4 §:n edellyttämällä tavalla esti epäselvyyksien syntymistä poliisin toimenpiteen perusteesta.

3.2

Arviointi

3.2.1

Esitutinnan toimittaminen

Esitutkintalain (449/1987) 2 §:n mukaan poliisin on toimitettava esitutkinta, kun on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Selvityksestä ilmenee, että poliisi teki kotietsinnän yhteydessä havaintoja huumausaineiden käyttämisestä. Totean, että siten asiassa oli syytä epäillä rikoksen tapahtuneen ja siinä oli toimitettava esitutkinta.

3.2.2

Kuulustelun tarpeellisuus ja kuulusteluun toimittaminen

Esitutkintalain (645/2003) 19 §:n mukaan rikospaikalta tavatun on poliisimiehen kehotuksesta jäätävä tälle paikalle tai saavuttava välittömästi muuhun saman kihlakunnan alueella olevaan paikkaan, jos häntä on asian selvittämiseksi tarpeen heti kuulla. Jos hän ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy noudattamasta kehotusta tai tämä on hänen käyttäytymisensä perusteella todennäköistä, poliisimies voi estää häntä poistumasta paikalta tai ottaa hänet kiinni ja viedä kuultavaksi.

Selvityksen mukaan poliisi teki asunnossa havaintoja huumausaineiden käyttämisestä ja siellä olleita henkilöitä oli syytä epäillä rikoksesta ja heitä oli kuultava poliisilaitoksella. Katson, että lainmukaiset edellytykset henkilöiden kuulemiseksi olivat olemassa ja että välitöntä kuulemistä poliisilaitoksella voitiin pitää tarpeellisena asian selvittämiseksi. Totean lisäksi, että asiassa ei ole käynyt ilmi seikkoja, jotka olisivat tuolloin rajanneet ketään asunnossa olleista henkilöistä rikosepäilyjen ulkopuolelle. Siten poliisin ei voida katsoa menetelleen virheellisesti ryhtyessään toimenpiteisiin myös kantelijaa kohtaan.

Selvityksen mukaan asunnossa olleet henkilöt suostuivat keskustelun jälkeen lähtemään kuulusteltaviksi eikä heihin ollut tarpeen kohdistaa kiinniottoa.

Suostumuksesta pakkokeinoasioissa ei ole säännöksiä. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että suostumus on pidättämistä ja matkustuskieltoa lievempien pakkokeinojen ollessa kysymyksessä katsottava sinänsä lainvastaisen pakkokeinon oikeuttavaksi perusteeksi. Näin olisi erityisesti silloin, kun epäilty itse haluaa puhdistautua epäilyksistä. Ollakseen pätevä suostumuksen on oltava paitsi vapaaehtoinen, myös annettu olosuhteissa, joissa suostuja on selvillä siitä, ettei hänellä ole laillista velvollisuutta alistua toimenpiteeseen (Helminen – Lehtola – Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot s. 524–527).

Itse katson, että suostumukseen pakkokeinon oikeuttamisperusteena on suhtauduttava hyvin varauksellisesti. Tavallinen kansalainen voi helposti kokea poliisimiehen kysymykset kehotukseksi tai käskyksi, josta ei ole juuri mahdollisuutta kieltäytyä. Poliisimiehen ei mielestäni tulisikaan itse ottaa esille mahdollisuutta pakkokeinon käyttämiseen kohteen suostumuksella, vaan hänen tulisi tyytyä arvioimaan, ovatko lain säättämät edellytykset pakkokeinon käytölle täyttyneet vai eivät, jos pakkokeinon käyttöä harkitaan. Näin on käsitykseni mukaan meneteltävä myös silloin kun henkilö tuodaan kuulusteluun tai sijoitetaan lukittuun säilötilaan.

Totean, että tässä asiassa kiinniotto olisi voitu tehdä myös rikoksen perusteella eikä asianosaisten suostumus ollut tarpeellista. En kuitenkaan näe aiheelliseksi arvostella poliisin menettelyä saada asianosaiset keskustelun tuloksena lähtemään kuulusteluihin.

Poliisilain (493/1995) 4 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehen on ilmoitettava henkilön vapautteen kohdistuvan toimenpiteen peruste toimenpiteen kohteena olevalle, jollei se ole mahdotonta henkilön tilan taikka olosuhteiden johdosta.

Kantelija arvosteli poliisia siitä, ettei kiinnioton ja vapaudenriiston perusteluja ollut esitetty. Selvityksen mukaan poliisi taas ilmoitti asunnossa olleille, että he joutuivat poliisilaitokselle kuulusteluun epäiltyinä huumausaineen käyttöririkoksesta. Totean, että lausumien perusteella ei voida päätellä, kuinka yksityiskohtaisesti poliisi on perustellut toimenpiteitä ilmoittaessaan kuulustelusta. Kun kiinniotos on kyse vapautteen kohdistuvasta toimenpiteestä, poliisimiehen tulee ilmoittaa sen peruste toimenpiteen kohteelle. Siten mielestäni tässä asiassa olisi ollut parempi ja jälkikäteisten epäselvyyksienkin kannalta perustellumpaa tehdä rikosperusteinen kiinniotto, jolloin myös kiinnioton syy olisi käynyt ilmi.

3.2.3

Säilyttäminen sumppuhuoneessa

3.2.3.1

Poistumisen estäminen

Pakkokeinolain (450/1987) 6 luvun 1 §:ssä säädetään poistumisen estämisestä. Rikoksesta epäiltyä, joka on esitutkintalain 21 §:n 2 momentin nojalla velvollinen olemaan läsnä esitutkinnassa ja jota ei ole pidätetty tai vangittu, saadaan esitutkinnassa pitää lukitussa tilassa, jos se on välttämätöntä hänen poistumisensa estämiseksi. Häntä ei kuitenkaan saa sijoittaa pidätettyjen säilytyshuoneeseen, ellei pidättämiseen ole pakkokeinolain 1 luvun 3 §:n mukaan edellytyksiä.

Selvityksen mukaan kantelijaa pidettiin noin 20 minuuttia poliisilaitoksen sumppuhuoneessa odottamassa kuulusteluun pääsyä. Katson, että hänen säilyttämisenä sumppussa poistumisen estämiseksi oli perusteltua ja siten asiassa ei ole menetelty virheellisesti.

3.2.3.2

Sumpun käyttäminen odotustilana

Selvityksen mukaan kantelija sijoitettiin poliisilaitoksella muun odotustilan puuttumisen vuoksi sumppuun sen jälkeen kun hän oli ilmoittanut haluavansa jäädä odottamaan muiden kuulusteltavien vapautumista.

Totean sumpun käyttämisestä odotustilana seuraavan.

Kantelijan läsnäolovelvollisuus esitutkinnassa päättyi hänen kuulustelunsa jälkeen. Siten hänen sijoittamiselleen sumppuun ei ollut esitutkinnallista eikä pakkokeinoperustetta vaan ainoana perusteena oli odotustarkoitus.

Henkilön sijoittaminen lukittuun tilaan, sumppuun, rajoittaa liikkumisvapautta ainakin niin, ettei hän voi mielensä mukaan poistua tilasta. Näkemykseni onkin, ettei sumppua tule käyttää asiakkaan odotustilana vaan ainoastaan lakiperusteiseen säilyttämiseen. Asiaa voidaan verrata esimerkiksi tilanteeseen, jossa henkilö pyytää päästä lepäämään putkatiloihin. Tuolloinkin sijoittamiselle

on mielestäni oltava muu kuin majoituksellinen peruste eli esimerkiksi poliisilain 11 §:n 1 momentin mukainen henkilön suojaamisen tarve.

Katson, että huolimatta siitä, että poliisilaitoksella ei ollut tuolloin tarjota muuta sopivaa odotustilaa kantelijalle kuin sumppu ja että hän olisi antanut suostumuksensa sumpussa odottamiseen, sumppua ei olisi tullut käyttää hänen odotustilanaan. Pidän poliisin menettelyä tältä osin huonosti harkittuna.

Totean, että rikoskomisarion ja Länsi-Suomen lääninhallituksen kannanotot ohjata henkilö vastaisuudessa odottamaan yleisiin tiloihin tai poliisilaitoksen ulkopuolelle, vastaavat myös omaa käsitystäni hyväksyttävänä pidettävästä menettelystä.

3.2.4

Kirjaaminen

Pidättämisestä kirjaamisesta säädetään esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen (575/1988) 22 §:n 1 momentissa. Toisen momentin mukaan mitä 1 momentissa on säädetty, on soveltuvin osin noudatettava myös, kun joku on muuten kuin pidättämispäätöksen nojalla sijoitettu pidätettyjen tiloihin.

Totesin jo edellä, että toisaalta kantelijaa voitiin säilyttää sumpussa poistumisen estämiseksi ja toisaalta, että häntä ei olisi tullut sijoittaa sumppuun odottamaan muiden vapautumista. Käsitykseni mukaan sumpussa säilyttäminen, vaikka hyvin lyhytaikainenkin, tulee kirjata poliisilaitoksen tietojärjestelmään ja siinä on soveltuvin osin noudatettava pidättämisestä kirjaamisesta annettuja säännöksiä. Kun kantelijan säilyttämistä sumpussa ei ole kirjattu Kokkolan poliisilaitoksen tietojärjestelmään, katson poliisin menetelleen tältä osin asiassa virheellisesti.

4

TOIMENPITEET

Saatan Kokkolan kihlakunnan poliisilaitoksen tietoon kohdassa 3.2.4 esittämäni käsityksen virheellisenä pitämästäni poliisin menettelystä ja kohdassa 3.2.3.2 esittämäni näkökohdat sumpun käyttämisestä odotustilana. Tässä tarkoituksessa lähetän poliisilaitokselle jäljennöksen tästä päätöksestä.